

Groen als

Gras

Toekomstvisie Zuid-Limburgse graasdierhouderij

Voorwoord

Als we willen werken aan biodiversiteit, duurzaamheid, klimaat en leefbaarheid, is er in Zuid-Limburg niet veel groener dan gras.

De agrarische sector draagt voor een groot deel bij aan het karakter van Zuid-Limburg. Op de plateaus zien we met name akkerbouw, terwijl we op de hellingen en in de beekdalen vooral grasland en melkvee tegenkomen, afgewisseld met natuur. Het beeld van een gevarieerd landschap, met de kenmerkende beekdal- en hellingbossen, fruitweides, glooiend, groen grasland en koeien in de wei is bij velen toch het eerste wat op het netvlies verschijnt bij de gedachte aan Zuid-Limburg.

Dat grasland is niet alleen kenmerkend en mooi om te zien, maar vooral essentieel voor tal van uitdagingen waar we als sector én als maatschappij voor staan. Onder grasland is immers weinig nitraatuitspoeling. Ver onder norm van de nitraatrichtlijn. Grasland remt afstromend water bij hevige regenbuien en geldt in Zuid-Limburg zelfs als een erosie maatregel. Grasland legt CO₂ vast en biedt goede kansen voor biodiversiteit. Kortom: grasland is ook essentieel voor opgaves op het gebied van klimaat en biodiversiteit.

Het is dus zaak ervoor te zorgen dat grasland behouden blijft in Zuid-Limburg. De enige manier om dat te bereiken, is toekomstperspectief bieden voor de melkveehouderij, die voor meer dan 80 procent van het grasland zorgt. Dat betekent dat er perspectief moet zijn voor de bedrijven en gezinnen die voor dit landschap zorgen. Dat gaat niet vanzelf. Er zal iets moeten gebeuren om te voorkomen dat de melkveehouderij in Zuid-Limburg nog verder krimpt en de maatschappelijke en landschappelijke waarden onder druk komen te staan.

*Thijs Rompelberg,
Melkveehouder in Zuid-Limburg en
Vicevoorzitter Limburgse Land- en Tuinbouwbond*

Afbakening

De visie melkveehouderij Zuid-Limburg richt zich op de graasdierhouderij in het gebied, met een accent op melkveehouderij. Dit accent is aangebracht, omdat melkveehouderij verreweg het grootste aantal graasdieren en het grootste aandeel in hectares grasland vertegenwoordigt.

Kenmerkend voor het gebied zijn de plateaus waar vooral akkerbouw en andere plantaardige gewassen geteeld worden. In de door de Maas, de beken en waterstromen (erosie) uitgeslepen hellingen en dalen ligt het grootste deel van de melkveehouderijen die bijdragen aan boeren natuur. Daar waar de hellingen (te) stijl worden of de gronden te nat ligt traditioneel de bossen en andere natuur.

In deze visie, die is opgesteld door een dozijn toekomstgerichte melkveehouders werkzaam in het gebied, samen met de LLTB, wordt geanalyseerd tegen welke uitdagingen de sector in het gebied aanloopt, welke kansen en perspectieven er zijn en wat daarvoor – van ondernemers zelf, maar ook van de maatschappij en met name de overheid – nodig is.

Uitdagingen

- Zuid-Limburg loopt achter op het landelijke gemiddelde qua grasland. Dat betekent dus minder voordelen op het gebied van CO₂-vastlegging, minder kansen voor biodiversiteit en groter risico op nitraatuitspoeling. Dit speelt vooral in de nabijheid van Natura2000-gebieden.
- Bovendien stelt het karakter van het gebied – veel hellingen, veel wegen en hoge mate van verstedelijking – extra beperkingen aan agrarisch ondernemen in Zuid-Limburg. Dit zorgt voor een aanzienlijk concurrentienadeel voor Zuid-Limburgse melkveehouders ten opzichte van hun landelijke collega's. Door versnippering en moeilijker bereikbare percelen ontstaan er nadelen op het gebied van huiskavels en bedrijfsontwikkeling.
- Gras is alleen rendabel als voer voor graasdieren. Maar andere gewassen leveren een hoger rendement en telers van die gewassen kunnen dus meer betalen voor grond. Hierdoor kan de melkveehouderij de concurrentie met andere sectoren voor grond niet goed aan. Dit maakt het voor melkveehouders in Zuid-Limburg heel moeilijk om grondgebonden te blijven (of te worden) en waar nodig te extensiveren.
- In de beekdalen waar juist veel melkveebedrijven zijn gevestigd, is bovendien de meeste natuurontwikkeling gepland.

Deze uitdagingen hebben directe gevolgen voor de dieren aantallen. Terwijl in de rest van het land het aantal melkkoeien met 4,5 procent toenam in de afgelopen twintig jaar, zagen we in Zuid-Limburg juist een afname van 14 procent. Aantallen jongvee namen landelijk af met 27 procent, in Zuid-Limburg met 47 procent. In dit gebied zagen we met 58 procent stoppers 10 procent meer melkveehouders verdwijnen dan het landelijke gemiddelde.

Terwijl deze geschiedenis al niet heel vrolijk stemt, zien de Zuid-Limburgse melkveehouders alweer nieuwe uitdagingen op zich afkomen. Het stikstofdossier, de plannen rond natuurherstel, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid uit Europa en het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn betekenen een twijfelachtige toekomst voor de melkveehouderij in Zuid-Limburg en vergroten dus het risico dat de voordelen die de sector brengt voor klimaat, milieu, biodiversiteit, landschap en economie verdwijnen.

Biodiversiteit

Een belangrijke uitdaging is dus ook het behoud van melkvee en grasland nabij Natura2000-gebieden. Dit vormt tegelijk kansen voor de melkveehouderij-sector, omdat grasland de beste mogelijkheden biedt om natuur- en biodiversiteitsdoelen op een kosteneffectieve manier te behalen. Ook hier geldt dat voor (blijvend) grasland gezonde melkveebedrijven nodig zijn. Bedrijven rond deze kwetsbare gebieden vergen echter wel wat extra aandacht, met

name op gebied van emissies. Daarom stellen we - naast inzet op beperking van emissies bij mestaanwending - vooral inzet voor op meer biodiversiteit en landschapselementen. Ook inzet op verdere beperking van nitraatuitspoeling onder maïspancelen krijgt aandacht.

Natuurinclusieve landbouw

Deze inzet willen we onderbrengen in een pilot binnen het project Natuurinclusieve Landbouw Limburg (NIL), vergelijkbaar met de aanpak van de Noord-Brabantse Biodiversiteitsmonitor. Een rundveebedrijf dat op de voorgestelde thema's voldoende punten scoort, wordt gezien als inte-

graal duurzaam naar de toekomst en kan opereren in de zones rond Natura2000-gebieden. Te denken valt onder meer aan het inzaaien van grasklaver dat stikstof bindt, waardoor minder bemesting (denk aan kunstmest) nodig is. Andere mogelijkheden zijn kruidenrijk grasland en de aanleg van landschapselementen.

Daar waar maatschappelijke opgaves en ambities niet door de markt worden betaald, is financiële ondersteuning nodig. Dat kan via reële, langjarige vergoeding van blauwgroene diensten of een reële afkoopsom.

Stikstofdiscussie

Nederland heeft een stikstofcrisis. Volgens de overheid en deskundigen is een grote reductie van de uitstoot van stikstof nodig. Voor Zuid-Limburg komt daarbij de druk vooral op rundveehouderij te liggen. Een strikt vasthouden aan grote reducties en de nu gehanteerde normen voor neerslag (de kritische depositie waarden) heeft echter grote nadelige gevolgen.

Zoals aangegeven, liggen veel melkveehouderijen met hun grasland kort bij Natura2000-gebieden. Het doorvoeren van grote reducties betekent dat veel bedrijven verdwijnen en daarmee het grasland dat hard nodig is om ook de doelen voor grondwaterkwaliteit, voorkomen afstroming van water en biodiversiteit te bereiken. Bovendien zal het bedrijven ertoe aanzetten koeien op stal te gaan houden. Beweiden en bemesten worden op dit moment immers als vergunningplichtig gezien, terwijl die vergunningen niet verleend kunnen worden, omdat dit op papier leidt tot een toename van stikstofdepositie. Meer koeien op stal is net wat overheid en sector niet willen.

Voor de zones rond Natura2000-gebieden is dus een integrale afweging nodig. De voordelen van biodiversiteit, het afremmen van waterafspoeling en heel lage nitraatbelasting moeten worden afgewogen tegen iets meer ammoniakemissie. Het dilemma dat beweiden en bemesten daarom vergunningplichtig zijn, moet worden opgelost. Het is zaak het kind niet met het badwater weg te gooien.

Daarbij moet ook rekening worden gehouden met het feit dat meer dan de helft van de stikstofneerslag in Zuid-Limburg uit het buitenland komt en dat de totale landbouwbijdrage maar circa een kwart van die depositie is. De bijdrage van rundveestallen is hierbinnen ook maar een klein deel.

Perspectieven

De Zuid-Limburgse melkveehouders denken echter liever niet in termen van bedreigingen, maar gaan op zoek naar kansen. De instelling is dat elk probleem een oplossing kent, als je er maar naar zoekt. Dat kunnen ze echter niet alleen, daar hebben ze de hulp van de overheid bij nodig. Op die manier willen ze samen met overheid en maatschappij vanuit gezamenlijke uitdagingen werken naar gezamenlijke perspectieven.

Behoud grasland

Het behoud van grasland staat hierin voorop. Wat de overheid daarbij kan betekenen is bijvoorbeeld een premie voor behoud én aanleg (blijvend) grasland. Ook kan ze het verschil in grondprijzen tussen akkerland en grasland bij aankoop financieren. Daarnaast kan ze overwegen grond in eigendom, of verworven door de overheid, beschikbaar te stellen als grasland of graasdierhouders te steunen bij de aankoop van grond door bijvoorbeeld het prijsverschil weg te nemen.

Toekomstgerichte melkveehouderij

Ook voor het toekomstperspectief voor de melkveehouderij in Zuid-Limburg is de gezamenlijke inzet van de sector en de overheid hard nodig. Samen moeten we de belemmeringen wegnemen. Dit vraagt om goed, maatschappelijk verantwoord ondernemerschap, maar ook vertrouwen en ondersteuning van de overheid bij het behoud en de ontwikkeling van graasdierbedrijven.

Wat hebben we nodig?

Samen willen we eraan werken om löss erkend te krijgen als aparte grondsoort in het mestbeleid. In het rijksbeleid wordt löss voor de mestwetgeving ten onrechte gelijkgesteld met zandgronden. Stikstof en nitraat gedragen zich immers in lössgronden anders dan op zand. Dat betekent ook dat specifieke maatregelen gericht op löss mogelijk moeten zijn om te voldoen aan de Europese nitraatnormen.

Daarnaast is het noodzakelijk geen extra beperkingen te stellen aan de aanwending van nutriënten. Zuid-Limburgse melkveebedrijven voldoen ruim aan de nitraatrichtlijn, terwijl bodem kampt met een fosfaat tekort. Het zou dus mogelijk moeten zijn – en zelfs worden gestimuleerd – de eigen mest te gebruiken. Het is nauwelijks uit te leggen dat de dierlijke mest moet worden afgevoerd om vervolgens kustmest aan te voeren.

Vanzelfsprekend willen melkveehouders ondernemen op een manier die binnen de mogelijkheden van wat praktisch en economisch haalbaar is voordelig is voor mens, dier en omgeving. Het vakmanschap van ondernemers moet centraal staan. Doelvoorschriften verdienen daarin de voorkeur. Geef ondernemer de mogelijkheid de maatregelen te kiezen die bij zijn bedrijf passen. Wat betreft ammoniak is het belangrijk een programma op te stellen waarin de tijd wordt genomen om te experimenteren met reductie emissies mestaanwending.

Om hun bedrijf voor de toekomst levensvatbaar te houden, hebben melkveehouders momenteel grofweg twee keuzes. Uitbreiden of consolideren. Voor de uitbreiders is het belangrijk dat er duidelijke en consistente randvoorwaarden worden gesteld. Daarbij moeten ondernemers, binnen redelijke kaders uiteraard, worden gefaciliteerd en medewerking krijgen in hun ontwikkeling. Te denken valt daarbij aan creëren van mogelijkheden voor verplaatsing – financieel en ruimtelijk – als uitbreiding op locatie niet mogelijk is.

Op het gebied van ammoniak zou dat bijvoorbeeld betekenen dat bedrijven technieken en management kunnen gebruiken voor intern salderen. Bedrijven die ervoor kiezen niet, of niet substantieel, uit te breiden in dieren, zoeken vaak aanvullend inkomen uit andere bronnen in bijvoorbeeld de multifunctionele landbouw, zoals natuur, recreatie, toerisme en zorg. Die ontwikkeling verdient de steun van de provincie. Die bedrijven zijn vaak niet in staat de hoge kosten van ammoniakreducerende technieken terug te verdienen. Hier pleiten we voor lichtere technieken óf volledige financiering.

Samengevat

Zuid-Limburg kent een aantal uitdagingen op het gebied van biodiversiteit, duurzaamheid, klimaat en leefbaarheid. Gras kan op al deze gebieden een positief effect hebben. Gezond, goed onderhouden, blijvend grasland heeft één voorwaarde: toekomstperspectief voor de Zuid-Limburgse melkveehouderij. Daarvoor is inzet en commitment nodig van de ondernemer en de overheid.

